

BACHELOROPPGAVE

Frivillighet

Hvordan kan frivillige organisasjoner bidra til samfunnsintegrering blant personer med utviklingshemming?

av

Kandidatnr. 318
Line Aune Narvestad

Volunteering

How can voluntary organizations contribute to social integration of persons with developmental disabilities?

Vernepleie
BSV5-300
Mai 2012

Innhold

1.0 Innledning	1
1.1 Valg av tema.....	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Utdyping av problemstilling	2
2.0 Metode	2
2.1 Forforståelse	3
2.2 Datainnsamling.....	3
2.3 Kildekritikk.....	4
3.0 Teori	5
3.1 Avklaring av sentrale begreper	5
3.2 Utviklingshemming.....	6
3.2.1 Selvbestemmelse	7
3.3 Frivillige organisasjoner.....	7
3.3.1 NFU – Norsk forbund for utviklingshemmede.....	9
3.3.2 Røde kors	10
3.4 Sosialt nettverk.....	11
4.0 Drøfting	12
4.1 Vil alle integreres?.....	12
4.2 Utviklingshemmede som frivillige aktører	13
4.3 Hvordan kan organisasjonene Røde Kors og NFU bidra slik at forståelsen av utviklingshemming fører til deltakelse i samfunnet?	14
4.4 Frivillige organisasjoner som brobyggere	16
4.5 Hvordan bidrar de frivillige organisasjonene til samfunnsintegrering?.....	17
5.0 Avslutning	18
6.0 Litteraturliste	20
7.0 Vedlegg	24
7.1 Søkelogg	24

1.0 Innledning

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets informasjons og utviklingsprogram 2010-2013: *Mennesker med utviklingshemming skal heller ikke diskrimineres* sier at "mennesker med utviklingshemming ha rett til et selvstendig liv og til å være en del av samfunnet sammen med andre" (s. 5). Dette var også hovedmålet med ansvarsreformen som kom i 1991, da de utviklingshemmede ble flyttet ut fra institusjonene, og tilbake til sine respektive hjemkommuner. Reformen bygget på normaliseringsprinsippet, hvor personene skulle leve mest mulig "normalt" på tross av sin utviklingshemming, og at tjenestene de hadde behov for skulle tilpasses det enkelte individs behov. En slik integrering skulle gjøre at de ble sett som, samt også se på seg selv som fullverdige medlemmer av vårt samfunn (St.meld. nr. 40 (2002-2003)).

I denne oppgaven vil jeg fokusere på frivillige organisasjoner, og hvordan deres arbeid kan føre til at personer med utviklingshemming integreres på lik linje med andre i samfunnet. Både gjennom at de utviklingshemmede selv opptrer som frivillige aktører, og gjennom tiltak organisasjonene ellers driver. Regjeringen ønsker at flere skal kunne delta i frivillige organisasjoner og lag, samt øke samarbeidet mellom de frivillige organisasjonene og ansatte i kommunene slik at de sammen kan utforme tiltak og aktiviteter tilpasset de personene som bor i kommunen. Jeg har en forståelse av at de frivillige organisasjonene er en stor og viktig ressurs i dette samfunnet og at de kan brukes inn mot arbeid med utviklingshemmede.

1.1 Valg av tema

I forbindelse med prosjektpraksis ved høyskolen høsten 2011 var jeg med i en studentgruppe som hadde ønske om å finne ut hvordan aktivitetstilbudene til utviklingshemmede var i tre ulike kommuner. Vi utførte da en god del intervju med pårørende og kom frem med en del interessante funn, der et av de største funnene var frivillighet og ildsjeler. Under intervjuene våre kom det frem at frivillig innsats preget mange av aktivitetstilbudene, og at kommunene drar veldig nytte av dette. Vi så at kommunene kunne ha et bredere spekter av aktiviteter gjennom å benytte disse tilbudene. Kommunene som benyttet seg av disse tilbudene sparte også en del penger i form av at de brukte ressursene sine på de tilbudene som de frivillige har startet isteden for å starte egne.

Jeg synes temaet er interessant da jeg selv deltar som frivillig aktør i mange sammenhenger, og fordi jeg etter prosjektet har sett hvor stor betydning dette kan ha for mange brukergrupper i kommunene. Frivillige organisasjoner/personer er en stor ressurs i forhold til det norske samfunnet, dette kommer også frem i den nye samhandlingsreformen som nå har trådd i kraft.

Som vernepleier vil jeg i de fleste jobbsammenhenger treffe disse frivillige, enten aktører eller organisasjoner, og de være med å prege livet og fritiden til de brukergruppene jeg velger å jobbe for. På

bakgrunn av dette tenker jeg at det er viktig å se disse personene samt jobben de gjør, slik at jeg kan forholde meg til dem på en god måte og vet hvilken betydning de har for brukerne jeg jobber for.

1.2 Problemstilling

”Hvordan kan frivillige organisasjoner bidra til samfunnsintegrering blant personer med utviklingshemming?”

1.3 Utdyping av problemstilling

I forhold til problemstillingen har jeg valgt å begrense frivillige organisasjoner til NFU- Norsk forbund for utviklingshemmede og Røde Kors. Siden problemstillingen omhandler personer med utviklingshemming valgte jeg å se på NFU fordi det er utviklingshemmedes interesseorganisasjon. Jeg har i tillegg til NFU valgt Røde Kors, ettersom det er en av de største frivillige organisasjonene i Norge. Jeg synes det er en interessant organisasjon å se på da jeg vet lite om deres arbeid inn mot utviklingshemmede. Det er også interessant å ha to forskjellige organisasjoner, der den ene er snevret inn rundt en brukergruppe mens den andre har et bredere fokus. Samtidig vil jeg også se på de hindringene utviklingshemmede møter i forhold til å bli et fullverdig medlem i samfunnet, og finne ut hvordan de de frivillige organisasjonene arbeider og kan bidra for å sikre lik deltakelse for alle.

2.0 Metode

”En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder” (Aubert, ref. i Dalland, 2007, s. 81). Metoden hjelper til med innsamlingen av data, og deles inn i kvalitative metoder eller kvantitative metoder. Jeg velger i min oppgave å bruke kvalitativ metode i form av en litteraturstudie der jeg belyser problemstillingen min ved hjelp av annen litteratur. Jeg valgte dette fordi kvalitativ metode egner seg dersom det man skal undersøke ikke lar seg måle eller består av tall, og når man ønsker å gå i dybden rundt et tema (Dalland, 2007). Når jeg startet med utformingen av problemstillingen ønsket jeg å utdype et felt innen frivillighet. Dette kan gjøres med bruk av det Jacobsen (2003) beskriver som primærdata eller sekundærdata. Primærdata viser til forskning beskrevet av forskeren selv mens sekundærdata viser data som andre har samlet inn. Jeg vil benytte meg av primærdata der det er mulig. Jeg har tatt utgangspunkt i forskning utgitt av Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor som er det mest relevante forskningscenteret i forhold til mitt tema. Ved bruk av sekundærkilder må jeg huske på at de dataene jeg bruker kan ha vært samlet inn til et annet formål enn det jeg tenker (Jacobsen, 2003). I forhold til metodelitteratur har jeg valgt å forholde meg til Dag Ingvar Jacobsens (2003) bok: *Forståelse, beskrivelse og forklaring*, Olav Dalland (2007): *Metode og oppgaveskriving for studenter*.

2.1 Forforståelse

“Vi har alltid våre fordommer eller vår førforståelse med oss inn i en undersøkelse” (Dalland, 2007, s 90).

Det vil si at uansett hvilke tema du skal undersøke så vil du ha tanker, meninger eller fordommer rundt dette på forhånd (Dalland, 2007). I forhold til min oppgave så har jeg valgt tema utfra noe som interesserer meg, og dette kan oppgaven bære preg av. Siden jeg både har erfaringer i forhold til det å være frivillig samt arbeidserfaring i forhold til personer med utviklingshemming, kan dette prege min holdning i forhold til problemstillingen. Jeg har en positiv holdning til at frivillige organisasjoner kan bidra til samfunnsintegrering men jeg vet ikke hva de kan bidra med og jeg vet ganske lite om NFU og Røde Kors generelt. Jeg har en forforståelse av at NFU kan bidra med mer enn Røde Kors siden de er de utviklingshemmedes egen organisasjon, men det kan også være at jeg tror dette fordi jeg ikke vet nok om Røde Kors.

2.2 Datainnsamling

For innsamling av data tar jeg utgangspunkt i problemstillingen og det jeg ellers kjenner til rundt temaet. Jeg har da benyttet meg av BIBSYS som er høyskolens bokkatalog i leting etter relevante bøker, samt ulike databaser slik som Idunn, JSTOR og Academic Search Premier for å finne relevante fagartikler. Samtidig som jeg benytter meg av en del pensumlitteratur. Jeg har også laget meg en søkelogg slik at jeg har en oversikt over hvilke søkeord jeg har søkt på tidligere, samt hvor mange treff jeg fikk i de forskjellige databasene. I forhold til forskning innen temaet mitt har jeg benyttet meg av Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Her fant jeg blant annet Ivar Eimhjellen (2011) sin rapport: *Inkludering av funksjonshemma i frivillige organisasjonar* på bakgrunn av en undersøkelse om frivillig innsats gjort av Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Hensikten med denne rapporten er å se på hvordan personer med nedsatt funksjonsevne forholder seg til deltakelse i frivillige organisasjoner samt deres forhold til frivillig arbeid. Eimhjellen (2011) definerer funksjonshemmede i denne rapporten som “personer med varig nedsett funksjonsevne”(S. 8) og refererer til Statistisk sentralbyrå i forhold til andelen av befolkningen som er funksjonshemmet på bakgrunn av varige psykiske og fysiske problem. Utfra denne definisjonen velger jeg å tolke hans definisjon slik at den også involverer personer med utviklingshemming.

Ellers har personer som Håkon Lorentzen, Dag Wollebæk og Karl Henrik Sivesind utgitt mye av sin forskning rundt feltet frivillighet. Dette er forfattere/forskere som jeg kommer til å bruke i denne oppgaven. Jeg har også valgt å se på en del rapporter deriblant Liv Wergeland Sørbye og Else Vengnes Grue (2001) sin SOR rapport *Sosial integrering – vurdert av frivillige* samt Kjell Arne Dybvik (1995) sin rapport *Psykisk utviklingshemmedes muligheter og begrensinger for sosial integrasjon i nærmiljøet sett på bakgrunn av ansvarsreformens intensjoner*. Jeg velger også å bruke en del offentlige dokumenter slik som stortingsmeldinger og offentlige utredninger omkring temaet. Dette gir meg en oversikt over hvilke mål og

tiltak regjeringen har satt ned i forhold til frivillighet og integrering. Jeg har foretatt innhenting av data gjennom hele skriveprosessen, og det har til tider vært ganske vanskelig. Selv om det finnes mye litteratur innen temaene frivillighet og integrering stopper det fort opp når det kommer i til personer med utviklingshemming. I forhold til innhenting av data angående Røde Kors og Norsk forbund for utviklingshemmede har jeg samlet inn data på bakgrunn av internettkilder. Røde Kors har en veileder *Dette er Røde Kors* (2011) som jeg har brukt for å samle inn informasjon angående organisasjonen. Ellers har jeg benyttet den informasjonen organisasjonene har på nettsidene sine.

Etter hvert som oppgaven og problemstillingen min forandret seg har jeg innsett at jeg kanskje burde ha hatt et kvalitativt intervju som supplement til litteraturen. Dette har jeg dessverre ikke fått muligheten til på grunn av tidsperspektivet, men det kunne muligens ha styrket oppgaven. Det ville da muligens ha gitt mer informasjon angående Røde Kors og NFU enn det litteraturen har gjort, men igjen har det vært en ekstra spennende utfordring.

2.3 Kildekritikk

I følge Dalland (2007) betyr kildekritikk "å vurdere og karakterisere den litteraturen som er benyttet" (s.70). Jeg kan på den måten vise leseren av oppgaven at jeg har reflektert rundt bruken av litteratur og jeg velger det som er relevant for å belyse problemstillingen min.

Ved bruk av sekundærkilder er det viktig for meg å huske på at det jeg bruker kanskje ikke er skrevet i den hensikt jeg først tenker. Kildene kan ha blitt bearbeidet og forandret slik at de passer innunder et helt annet tema, eller noe kan være fjernet fordi det ikke helt passer inn (Jacobsen, 2003). Det er også viktig å finne ut hvem som står bak kilden, er det en kjent forfatter/ forsker innen feltet kan det tyde på at det er pålitelige kilder du har funnet (Dalland, 2007). Den forskningen jeg har benyttet meg av via senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor er bestilt forskning eller finansiert forskning, der for eksempel kulturdepartementet har finansiert forskningen. Dette kan være med å prege forskningen i forhold til de funn som blir gjort. Hvis for eksempel forskeren finner funn som ikke stemmer overens med det oppdragsgiveren ønsker, kan forskeren kanskje miste finansieringen neste gang. På den måten kan forskningen preges av oppdragsgiver, og ikke være korrekt. I forhold til den forskningen jeg benytter meg av ser jeg dette, og har tanken med meg når jeg leser funnene.

I begynnelsen av datainnsamlingsprosessen omfavnet jeg et veldig stort felt for å prøve å få en oversikt, men da opplevde jeg at mye av litteraturen ikke var relevant i forhold til min problemstilling. På grunn av dette har jeg møtt på en del mindre relevant data, men når jeg først fant kjente forfattere og forskere innen det feltet jeg ønsket å fordype meg i åpnet det seg litt mer. Noe av litteraturen jeg har brukt i oppgaven er ikke av nyere art, men jeg har i de tilfellene prøvd å søke opp nyere litteratur, i noen tilfeller har det ikke kommet noe nyere og jeg har da valgt å forholde meg til noen litt eldre kilder.

3.0 Teori

Jeg vil under dette kapittelet legge frem de sentrale punktene som jeg ser viktigst i forhold til oppgavens problemstilling. Disse vil bli tatt med videre for drøfting senere i oppgaven.

3.1 Avklaring av sentrale begreper

Jeg vil her redegjøre for ulike begreper som er sentrale i problemstillingen.

Schiefloe (2008) definerer samfunn som et avgrenset område der menneskene lever i et sosialt, økonomisk og kulturelt fellesskap. I Norges offentlige utredninger nr. 22, fra bruker til borger viser Sosial- og helsedepartementet (2001) til at begrepet integrering vil si at man fører noe sammen, for eksempel at utviklingshemmede føres inn i vanlig arbeid eller vanlige boligområder. Mens Söder referert i Tøssebro (1996) skiller mellom ulike former for integrering. Samfunnsmessig integrering, funksjonell integrering, fysisk integrering og sosial integrering. Fysisk integrering vil si at den personen som er funksjonshemmet befinner seg fysisk sammen med andre ved for eksempel at han/hun går på skole med funksjonsfriske (Söder, ref. i Tøssebro, 1996). Funksjonell integrering er når en for eksempel går på samme fritidstilbud som alle andre, eller benytter seg av de samme offentlige tjenestene som alle andre (Söder, ref. i Tøssebro, 1996). Sosial integrering dreier seg om regelmessig kontakt med andre mennesker, mens samfunnsintegrering dreier seg om å delta i de sentrale institusjonene i samfunnet slik som for eksempel innen en organisasjon (Söder, ref. i Tøssebro, 1996).

Sosial integrasjon er når man blir integrert i et sosialt system på bakgrunn av sosiale relasjoner, interaksjon og kulturelt fellesskap. Denne typen integrasjon skjer både på mikro, meso og makro nivå (Schiefloe, 2008). Man kan ut fra dette si om en person er godt integrert i en organisasjon eller gruppe, samt det å være inkludert i et fellesskap (Bø og Schiefloe, 2007). K. A Dybvik (1995) refererer til St. meld nr. 23 (1974-75) når han gir en beskrivelse av integrering. der sosial integrering vil si at personer med funksjonshemninger kan ha samme livssituasjon som alle andre, som ikke har en funksjonshemming. Samtidig betyr det at de hører til, kan delta, bli godtatt ut fra de forutsetningene de har i en sosial sammenheng (St. meld nr. 23, ref. i Dybvik, 1995).

Når jeg i min problemstilling tar utgangspunkt i begrepet samfunnsintegrering mener jeg en form for sosial integrasjon på bakgrunn av de definisjonene beskrevet her. Det å kunne være en del av et fellesskap der en blir akseptert og kan få ta del i de godene alle andre har.

3.2 Utviklingshemming

For å kunne fremme samfunnsintegrering blant utviklingshemmede er det viktig å vite hvilke utfordringer de utviklingshemmede har og hva det vil si å ha en utviklingshemming.

Det finnes flere ulike årsaker til utviklingshemming men felles for dem alle er at nervecellenes funksjon blir påvirket. Dette kan opptre før fødsel, under fødsel eller etter fødsel (Larsen og Wigaard, 2009). Før fødselen kan det være genetiske årsaker, kromosom avvik, skader som oppstår på grunn av rusmisbruk, eller ulike infeksjoner under svangerskapet som ligger til grunn for utviklingshemmingen (Larsen og Wigaard, 2009). Under fødselen kan blødninger i hjernen, ulike fødselskomplikasjoner og oksygenmangel være årsaker til at barnet blir født med utviklingshemming (Larsen og Wigaard, 2009). Etter fødselen kan hodeskader, ulike infeksjoner, underernæring og oksygenmangel i form av drukning være ulike årsaker til utviklingshemming (Larsen og Wigaard, 2009).

I følge Eknes, Bakken, Løkke, og Mæhle (2008) må tre kriterier være tilstede for at man kan diagnostiseres som psykisk utviklingshemmet: svekkelse i forhold til evner, adaptive ferdigheter og alder. I forhold til alder må funksjonsvanskene ha vist seg før man har fylt 18 år. Utviklingshemming blir delt i fire kategorier:

- Lett grad: der mental alder ligger mellom 9 og 12 år, og man har en IQ på 50-69.
- Moderat grad: der mental alder ligger mellom 6 og 9 år, og man har en IQ på 35-49.
- Alvorlig grad: der mental alder ligger mellom 3 og 6 år, og man har en IQ på 20-34.
- Dyp grad: der mental alder ligger under 3 år, og IQ er under 20 (Eknes et al., 2008, s. 20).

Denne graderingen er lik uansett om det gjelder voksne utviklingshemmede eller barn, men når det gjelder barn i utvikling bruker man heller adaptivt ferdighetsnivå fordi dette forandrer seg gjennom barndommen (Eknes et al., 2008). Adaptive ferdigheter er tilpasningen man gjør seg i henhold til den gjeldende kulturen. Dette omhandler bruk av offentlige tjenester, selvstendighet, arbeid, kommunikasjon, boferdigheter, akademiske evner, sosiale evner, fritid og helse (E. Lorentzen, 2008).

Får å kunne lettere forstå hva det vil si å ha en av de ulike graderingene av utviklingshemming har Statens helsetilsyn og World Health Organization referert i Larsen og Wigaard (2009) skrevet kommentarer på funksjonsnivå i forhold til graden av utviklingshemming. Personer med en lett grad av utviklingshemming har vanligvis litt lærevansker i skolen. Som voksne vil de kunne ha gode sosiale forhold samt arbeide for å kunne gjøre en samfunnsnyttig innsats (Statens helsetilsyn og World Health Organization, ref. i Larsen og Wigaard, 2009). Ved moderat grad vil man som barn kunne oppnå noen skoleferdigheter, dekkende kommunikasjon og kan gjennom læring utvikle en del selvstendighet i forhold til det å klare seg selv. Når det gjelder voksne vil de kunne trenge hjelp og støtte i forhold til privatlivet og arbeid i varierende grad

(Statens helsetilsyn og World Health Organization, ref. i Larsen og Wigaard, 2009). Ved dyp og alvorlig grad av utviklingshemming vil man sannsynligvis ha behov for heldøgnsomsorg, og sannsynligheten er stor for at de har begrensninger i forhold til kommunikasjon og bevegelse (Statens helsetilsyn og World Health Organization, ref. i Larsen og Wigaard, 2009). Dette gir likevel ikke et helt bilde noe som er viktig å forstå. Det er store individuelle forskjeller mellom personer og ingen er like. Man har ulike oppvekstvilkår og miljøpåvirkning som er med på å prege oppveksten og identitetsbyggingen (Larsen og Wigaard, 2009).

3.2.1 Selvbestemmelse

Dette er et begrep som de fleste tenker er en opplagt verdi for mennesket, men for noen mennesker i samfunnet er ikke dette en realitet (Sommerbakk, 2008). Personer med utviklingshemming er en del av den gruppen mennesker. De må nesten på forhånd bevise at de har den kompetansen som trengs for å kunne bestemme over eget liv (Askheim, 2008). Det å kunne bestemme selv og fatte egne beslutninger er viktige forutsetninger for å kunne delta på lik linje med andre i samfunnet (Sommerbakk, 2008). På bakgrunn av dette vil jeg se nærmere på dette begrepet.

Selvbestemmelse er et begrep som kan være vanskelig å forstå. Dette kan være fordi når man er vant til å kunne bestemme selv, tar man ofte denne retten for gitt (Ellingsen, 2007). Når man vokser opp og får lov til å utvikle denne selvbestemmelsen blir den en naturlig del av oss, og vi kan da tro at alle andre også har denne muligheten. Når vi da treffer personer som ikke tar retten i bruk kan vi lett oppfatte personen som en som er avhengig av at andre bestemmer over han/henne (Ellingsen, 2007). Personer med utviklingshemming er i en kategori der dette skjer. Noen mener at de ikke vet sitt eget beste og vil da ta valg og beslutninger for dem (Ellingsen, 2007).

Bjørnrå (2008) beskriver begrepet selvbestemmelse som det å kunne ta egne avgjørelser og velge det enn selv vil uten at andre skal påvirke det enn gjør, eller blande seg inn i avgjørelsen. Wehmeyer referert i Bjørnrå (2008) mener at man feiltolker begrepet selvbestemmelse hvis man forstår begrepet som at man uavhengig av andre klarer oppgaver selv. I dette ligger det en forståelse av at personer med utviklingshemming kanskje bare har noen oppgaver de klarer helt selv, mens det som er viktig med selvbestemmelse er at de har kontroll over utfallet av oppgaven (Wehmeyer, ref. i Bjørnrå, 2008).

3.3 Frivillige organisasjoner

Frivillige organisasjoner er et av hovedbegrepene i problemstillingen min "Hvordan kan frivillige organisasjoner bidra til samfunnsintegrering blant personer med utviklingshemming?" Jeg vil derfor gi en beskrivelse av hva en frivillig organisasjon, er og hva det vil si å være frivillig.

For å gi en beskrivelse av frivillige organisasjoner har Ulstein (1998) listet opp en del kjennetegn som kan hjelpe til å skille frivillige organisasjoner fra for eksempel produksjonsbedrifter. Det første er at den

frivillige organisasjonen har et navn, det er frivillig å være medlem, organisasjonen har et kjent formål som de jobber mot/med, den styres ikke av profesjonelle men av frivillige og er demokratisk styrt og strukturen er som oftest hierarkisk. Dette er ikke en definisjon på frivillige organisasjoner, men det gir et bilde på hva som er styrende i de fleste av dem (Ulstein, 1998).

De frivillige organisasjonene står for flere frivillige tiltak som tjenester, sosiale aktiviteter og kulturarrangement. Noen av disse tiltakene har også et økonomisk innhold slik som basarer og utlodning (H. Lorentzen, 1994). De er også viktige i forhold til deltakelse, demokrati, sosial integrasjon, kunnskapsformidling og som supplementært bidrag i produksjonen av velferdstjenester (Stamsø, 2009). De viktigste kjennetegnene ved denne typen organisasjoner er at de består av ulønnede aktører og drives i privat regi. Med dette menes at organisasjonen ikke drives av offentlig organ. Selv om de drives av frivillige får flere de største organisasjonene offentlig støtte i sitt arbeid, som for eksempel Indremisjonen, Røde Kors og diakonhjemmet sykehus i Oslo (Stamsø, 2009). Organisasjonene bidrar også som en arena for personer med like interesser, bakgrunn og trosoppfatning, og binder på denne måten folk sammen. Dette er med på å skape tette bånd og nærhet mellom medlemmene i organisasjonen (H. Lorentzen, 2004). I følge helse og omsorgstjenesteloven § 3-10 (2011) bør kommunen samarbeide med brukergruppene organisasjoner, og med frivillige organisasjoner som arbeider med de samme oppgavene som inngår i helse og omsorgstjenesten.

Begrepet frivillighet blir brukt i mange settinger, og mange har sine meninger om hva det er, I boken *Frivillighetens integrasjon* beskriver H. Lorentzen (1994) at frivillighet består av fire nivå. Frivillig sektor, frivillige organisasjoner, frivillige tiltak og frivillig arbeid. Frivillige organisasjoner som begrep kom opprinnelig fra England, der det frivillige var at man av fri vilje gav midler til gode formål og ikke at det ble krevd inn slik som skatter (Macadam, ref. i H. Lorentzen, 1994). Frivillig sektor blir beskrevet som et begrep for å samle det frivillige arbeidet i en sektor, det vil si en avgrensning fra annet organisatorisk arbeid på bakgrunn av gitte kriterier (H. Lorentzen, 1994). Med frivillige tiltak mener H. Lorentzen (1994) aktiviteter som de frivillige organisasjonene setter i gang, mens frivillig arbeid er det ulønnete arbeidet man legger ned innen rammene til den frivillige organisasjonen.

I følge Fyrand (2008) er frivillige et begrep som blir brukt angående personer som gjør en innsats for ulike personer eller grupper, uten at det foreligger betaling i form av penger. Disse personene som yter frivillig innsats har ulike grunner til at de ønsker å engasjere seg. En av hovedgrunnene er at vi gjennom frivillig arbeid bygger vår identitet på å gi og motta hjelp (Fyrand, 2008). Samtidig kan man utvikle ferdigheter som kan benyttes i andre sosiale sammenhenger, og man får også realisert seg selv (Wollebæk, Selle & H. Lorentzen, 2000).

I boken til Wollebæk et al. (2000) benytter de seg av begreper som: frivillig innsats; frivillige bidrag; frivillig arbeid. Frivillige bidrag blir sett på som frivillig arbeid som er ulønnet og medlemskap i ulike frivillige

organisasjoner. Frivillig innsats blir omtalt som alle typer bidrag man gir frivillig, enten til grupper eller individer. Frivillig arbeid blir sett på som ulønnet arbeid i regi av en frivillig sammenslutning. Man kan også få ulike former for godtgjørelser, eller en symbolsk sum. Under denne formen for frivillig arbeid ligger: ulike typer verv, dugnad og ulike innsamlinger (Wollebæk et al., 2000).

Mot slutten av 1980- tallet begynte man å merke at de offentlige velferdsressursene ikke strakk til i forhold til sosiale problemer i samfunnet. Dette førte til at frivillighet kom mer på dagsorden. Man så på de frivillige på en ny måte, og interessen for frivillige organisasjoner økte (H. Lorentzen, Andersen & Brekke, 1995).

Man så etter nye måter å organisere frivilligheten på og i 1990 ble den første frivillighetscentralen opprettet i Oslo. Dette skjedde på bakgrunn av en idédugnad der man samlet flere frivillige organisasjoner, og kom frem til at man ønsket et knutepunkt for frivillig arbeid i lokalsamfunnet. En plass som kunne ha oversikt over frivillig innsats, og være en plass der de som ville være frivillige og de som trengte hjelp kunne henvende seg. De skulle altså mobilisere, formidle og samordne (H. Lorentzen et al., 1995).

I mangfoldet av frivillig organisasjoner har jeg valgt å fordype meg i en interesseorganisasjon og en humanitærorganisasjon. Det som skiller en interesseorganisasjon fra en humanitærorganisasjon er hovedsakelig at interesseorganisasjoner har som hovedmål å ivareta interessene til svake grupper i samfunnet. Dette kan dreie seg om interessene til personer som har opplevd sykdom, har ulike former for funksjonshemminger eller har opplevd traumatiske opplevelser (Djupvik og Eikås, 2010). Humanitære organisasjoner som Røde Kors omfavner en større gruppe mennesker og har som formål å avdekke, lindre og hindre nød. De driver en rekke tjenester slik som for eksempel redningsarbeid og helse og sosial hjelp her i Norge, men også internasjonalt (Røde kors, udatert).

3.3.1 NFU – Norsk forbund for utviklingshemmede

Jeg vil her gi en beskrivelse av interesseorganisasjonen Norsk forbund for utviklingshemmede, samt gi et innblikk i deres arbeid.

Norsk forbund for utviklingshemmede er en interesseorganisasjon. Ved å ha en slik form for frivillig organisasjon har man større mulighet til å fremme gruppens interesser ovenfor styresmakter og samfunnet. Muligheten for endring er da større (Djupvik og Eikås, 2010).

NFU er en menneskerettighetsorganisasjon på vegne av personer med utviklingshemming, og som har som formål å ivareta deres rettigheter og sørge for likeverd og motkjempe diskriminering (NFU, 2012). Organisasjonen retter seg mot personer med utviklingshemming, familiene deres og andre interesserte. De holder også kurs, og har tilbud til søsken og foreldre (NFU, 2012).

NFU arbeider ut fra 10 prinsipper. Like rettigheter, grunnleggende behov og verdi som alle andre mennesker – uansett funksjonsnivå skal man kunne føle sosial tilhørighet og kunne delta i ulike aktiviteter

(NFU, 2006). Utviklingshemmede skal ha like stor rett til liv – NFU tar avstand fra at fosterdiagnostikk skal brukes som middel for å sortere ut foster, men at det heller kan brukes for å behandle og forebygge ulike sykdommer (NFU, 2006). For å oppnå livskvalitet skal alle utviklingshemmede ha rett på å styre sitt eget liv – man skal kunne selv bestemme hvor man vil bo, klær, fritidsaktiviteter, venner osv. Hvis man har vansker med å formidle det man vil skal man ha hjelp til dette (NFU, 2006). Utviklingshemmede skal ha rett på individuelle tilrettelagte tjenester – dette skal utarbeides i samsvar med de ønsker den utviklingshemmede selv har (NFU, 2006). Man skal ha rett på tilrettelagt og likeverdig skolegang – man skal kunne gå i ordinær klasse sammen med jevnaldrende, dette er med på å gi en tilhørighet som er nødvendig for et inkluderende felleskap (NFU, 2006). Rett på eget hjem – man skal ha lik rett på å eie eller leie bolig, og man skal ha rett på å velge hvor man vil bo og om man eventuelt ønsker å bo med andre. Det å ha et eget hjem er et viktig punkt i forhold til å føle selvstendighet samt bygge identitet (NFU, 2006). Utviklingshemmede skal ha rett på et seksualliv – man skal ha rett på faglig og tilrettelagt veiledning slik at man selv kan ta egne valg i forhold til seksualitet og forhold, dette kan også føre til at man får et bedre forhold til egen kropp (NFU, 2006). Rett på arbeid – arbeid er viktig for å kunne bruke de evnene man har, for å kunne føle at man bidrar i samfunnet, og man skal ha lønn for det arbeide man gjør (NFU, 2006). Man har rett på å delta i ulike fritidsaktiviteter samt kulturtilbud – det å kunne være med i ordinære tilbud gjør det lettere å bli integrert i samfunnet og det hjelper andre til å forstå og respektere personer med utviklingshemming (NFU, 2006). Rett på interesseorganisasjon – dette gjør at man kan fremme sine behov til myndighetene samtidig som man bidrar til en holdningsendring i samfunnet når det gjelder personer med utviklingshemming (NFU, 2006).

3.3.2 Røde kors

En av de største frivillige organisasjonene innen de humanitære og sosiale organisasjonene er Røde kors. Den ble stiftet av Henry Dunant i 1859 (Djupvik, Eikås, 2010). Røde kors var opprinnelig en organisasjon som skulle være frivillige hjelpere i forhold til den militære saniteten hvis det skulle bryte ut krig (Djupvik og Eikås, 2010).

Røde kors arbeider ut i fra syv prinsipper: humanitet – de skal sikre respekt for enkeltmenneske samt ivareta og beskytte liv og helse. De ønsker også å fremme forståelse, samarbeid og gjennom arbeide føre fred mellom alle folk (Røde Kors, 2011). Upartiskhet - det tas ikke i betraktning hvilken nasjonalitet, tro eller rase mennesker har i forhold til arbeidet Røde Kors gjør. De arbeider for å komme fort til der nøden er størst og lindre den nøden som er (Røde Kors, 2011). Nøytralitet - Røde Kors tar ikke parti i forhold til politisk, religiøs eller rasemessige uoverensstemmelser (Røde kors, 2011). Uavhengighet - de vil i en hver situasjon handle i forhold til sine prinsipper (Røde Kors, 2011). Frivillighet - Røde Kors baserer virksomheten sin på frivillig medlemskap, og har frivillige delegater utsendt over hele verden (Røde Kors, 2011). Enhet - det skal være åpent for alle å drive med humanitære organisasjoner, derfor skal det bare være en Røde

kors virksomhet i hvert land (Røde Kors, 2011). Universalitet - Alle Røde Kors enhetene har samme plikt og ansvar for å hjelpe hverandre (Røde Kors, 2011).

Røde Kors ønsker ikke gjennom sitt arbeid å erstatte det ansvaret kommunen har i forhold til velferd. De ønsker å være et supplement som kan være med å utfylle slik at de som trenger hjelp får det. Noen av feltene de arbeider med er for eksempel nettverksbygging for personer som føler de ikke er en del av samfunnet, samt leksehjelp for barn, besøke personer som sitter i fengsel, og hjelpe innvandrere inn i samfunnet (Røde Kors, 2011). Størstedelen av arbeidet Røde Kors utfører blir gjort av frivillige og de frivillige er avgjørende for å kunne gjennomføre oppdraget: avsløre, lindre og hindre lidelser blant mennesker. Det at arbeidet blir dekket av frivillige har også betydning for de som mottar hjelpen. De uttrykker selv at det er bedre å få hjelp av personer som gjør det fordi de selv vil enn at de skal ha betalt for det (Røde Kors, 2011).

Arbeidet Røde Kors utfører er delt inn i ulike enheter. Hjelpekorps, røde kors ungdom, omsorg, nasjonal beredskap, internasjonal humanitær rett og internasjonal arbeid (Røde Kors, 2011).

Innunder omsorg arbeider de blant annet for at folk skal unngå å føle seg isolert og ensom eller føle at de står på utsiden av samfunnet. Da er hovedfokuset på sosialt nettverk og hvordan hjelpe folk inn i sosiale nettverk, eller bedre det nettverket de allerede har. Det er ikke alltid utestengelsen fra samfunnet skyldes dårlig helse eller lignende, men at kravene eller terskelen fra samfunnet er for høye slik at de ikke har mulighet (Røde Kors, 2011).

3.4 Sosialt nettverk

Sosialt nettverk er et viktig begrep som blir nevnt innen arbeidet til de fleste frivillige organisasjoner, både i forhold til de frivillige aktørene selv og de personene de jobber for. Jeg vil derfor beskrive hva sosialt nettverk er.

Det å tilhøre et fellesskap og føle tilhørighet er viktig i forhold til menneskers potensial til å danne relasjoner, utveksle støtte og organisere seg i samfunnet (Bø og Schiefloe, 2007). Vi mennesker er sosiale vesener som alltid har levd i fellesskap og gjennom sosialiseringen utvikler vi oss fra enkeltindivid til samfunnsmenneske, sosialiseringen er også medvirkende når vi skaper vår identitet (Bø og Schiefloe, 2007). Alle mennesker har ulike behov, herunder ment som indre, aktivitetsfremmende og retningsbestemmende drivkraft i organismen. Noen behov er grunnleggende og gjelder alle mennesker mens andre er bestemt utfra blant annet kultur og bakgrunn (Bø og Schiefloe, 2007). Maslow referert i Bø og Schiefloe (2007) har rangert disse behovene i en pyramide, også kalt Maslows behovspyramide som bygger på fem nivå. Det første trinnet består av overlevelseshov (mat/drikke), på det andre trinnet finner vi trygghet og beskyttelse, trinn tre er kjærlighet og tilknytning, på trinn fire er det annerkjennelse og selvrespekt, på siste trinn er det selvrealisering (Maslow, ref. i Bø og Schiefloe, 2007). I forhold til sosialt nettverk er det de

sosiale behovene som står sentralt, kjærlighet og tilknytning. Som mennesker trenger vi å bli sosialisert for å forstå verdier, koder og normer i felleskapet, og det å ha et sosialt nettverk er viktig for livskvalitet (Bø og Schiefloe, 2007).

I følge Fyrand (2008) er "Sosialt nettverk et faguttrykk for kontakt og samhandling mellom mennesker" (s. 19). Bø og Schiefloe (2007) beskriver begrepet nettverk som uformelle system av relasjoner dannet av individer som er avgrenset og varig, og som er bundet sammen av en felleskapsopplevelse. De tilknytningene vi har til andre kan være indirekte, direkte, svake eller sterke tilknytninger. Disse tilknytningene er viktige bånd i forhold til vår dannelse av identitet og livsmestring (Bø og Schiefloe, 2007).

Fyrand (2008) beskriver tre sentrale begrep i forhold til nettverksteori. Sosial kapital, sosiale støttesystemer og sosialt nettverk. Sosial kapital beskrives som de sosiale resursene man får av personer i nettverket. Hvis man for eksempel går gjennom en vanskelig periode i livet kan vi bruke vår sosiale kapital i form av f. eks venner for å få støtte og hjelp (Fyrand, 2008). Sosiale støttesystemer er når relasjonene i nettverket vårt bidrar med hjelp slik at vi kan komme oss gjennom vanskelige ting i livet (Fyrand, 2008). Mens sosialt nettverk er et begrep som er med på å gi de andre begrepene mening, er det sosiale nettverket er strukturen rundt den sosiale støtten (Fyrand, 2008).

4.0 Drøfting

Jeg vil under dette emne i oppgaven drøfte den teorien som er tidligere beskrevet opp mot problemstillingen.

4.1 Vil alle integreres?

I forhold til problemstillingen så vil jeg her drøfte at de utviklingshemmede selv har et valg. Det er ikke sikkert alle vil integreres i samfunnet eller har muligheten til det. Det er likevel vesentlig å få frem at de har et valg på lik linje med alle oss andre.

Det å kunne bestemme selv dreier seg ikke bare om krevende og vanskelige valg slik som for eksempel å kjøpe seg hus. Det dreier seg også om hverdagslivet mange valg. Det å få bestemme selv hvem man vil være med, hva man skal ha på seg om morgenen og når man vil stå opp er eksempler på slike hverdagsvalg (Ellingsen, 2007). Gjennom disse valgene utformer vi vår identitet og vi viser andre hvem vi er, og hva vi er opptatt av (Ellingsen, 2007).

Ellingsen (2007) sier at:

Dersom vi reflekterer over utviklingshemmedes rett til å bestemme i sine egne liv, og eventuelt finner overveiende gode grunner for ikke å la personer med utviklingshemming bestemme selv, vil

det danne en forforståelse som kan komme til å prege våre handlinger i konkrete samhandlingssituasjoner med utviklingshemmede. (s. 32)

Men kan alle med utviklingshemming bestemme selv? I følge Ellingsen (2007) er det personer med utviklingshemming som ikke kan, ikke vil eller ikke får lov til å bestemme selv. Han trekker frem at det ikke er sikkert at manglende selvbestemmelse er problemet, men tjenester som ikke gjør at personer med utviklingshemming kan leve et selvstendig og inkluderende liv. Christensen og Nilssen (2007) beskriver et viktig vilkår i forhold til selvbestemmelse, evnen til å kommunisere ønskene sine til omgivelsene. Når det ikke ligger til rette for at personen selv kan formidle egne valg, får personalet et stort ansvar i forhold til å tolke hva personen vil/likes og hvilke behov han/hun har (Christensen og Nilssen, 2007).

4.2 Utviklingshemmede som frivillige aktører

Innunder dette kapitlet vil jeg se på muligheten for at de utviklingshemmede selv kan være frivillige innen de utvalgte organisasjonene, samt hvordan det å bidra som frivillig kan føre til samfunnsintegrering.

Det er ofte lett å tenke at personer med utviklingshemming kun mottar hjelp eller kun er medlemmer i frivillige organisasjoner, enn at de kan være med som frivillige aktører selv (Eimhjellen, 2011). I følge rapporten *Inkludering av funksjonshemmede i frivillige organisasjoner* viser undersøkelser at 40 % av andelen med funksjonshemmede har utført frivillig arbeid. Dette er litt lavere enn andelen funksjonsfriske som ligger på 51 % (Eimhjellen, 2011). Det ser også ut til at hvor man bor har en del å si i forhold til hvor aktive funksjonshemmede er innen frivillig arbeid. Funksjonshemmede skiller seg ut fra funksjonsfriske i forhold til frivillighet i byer. Der funksjonshemmede gjør mer frivillig arbeid enn funksjonsfriske. Dette kan ha sammenheng med at det er lettere å tilrettelegge slik at frivillig arbeid er mulig i større byer enn i en bygd. Dette med tanke på at det er flere som kan være med å bistå i en by samt at mulighetene for å arbeide frivillig muligens er større.(Eimhjellen, 2011).

Innunder NFUs tiende prinsipp står det at personer med utviklingshemming har rett på en interesseorganisasjon, som fremmer deres interesser og arbeider for likestilling og likeverd. Det er da også viktig at de utviklingshemmede selv får muligheten til å være med i de aktivitetene NFU har, samt det politiske arbeidet deres (NFU, 2006). Dette er veldig viktig i forhold til at de da kan få innflytelse og selv bestemme over de temaene og sakene som skal fremmes. De har ut ifra det muligheten til å sette samfunnsintegrering på dagsorden via sin interesseorganisasjon. Det kan også være med på å styrke deres rett til å bestemme over eget liv, og på den måten oppleve å være en del av samfunnet. Det å være deltaker innen en organisasjon gir også de utviklingshemmede en sosial tilhørighet, noe som også oppfattes som det å være en integrert del av et felleskap(Gundersen og Moynahan, 2010).

Personer med utviklingshemming har en ervervet kognitiv svikt som gjør at de sosiale ferdighetene som trengs for å oppnå sosial kompetanse ikke alltid er like gode. Med sosiale ferdigheter menes ferdigheter

som empati, ansvar, selvkontroll og samarbeidsferdigheter (Gundersen og Moynahan, 2010). I følge Disch (1998) kan utviklingshemmede gjennom deltakelse i frivillige organisasjoner få trening i sosiale ferdigheter, og dette kan også føre til at de får større aksept fra funksjonsfriske. Denne typen samhandling med både andre utviklingshemmede og funksjonsfriske kan hjelpe til slik at man danner seg et bra sosialt nettverk, som igjen kan bidra til en sosial forankring og integrering (Disch 1998).

I heftet *Dette er Røde Kors* (2011) er det ikke skrevet noe om utviklingshemmede som frivillige aktører, men at de er en av samfunnsgruppene som Røde Kors støtter og arbeider for. Hvis det er slik at utviklingshemmede ikke er frivillige aktører i Røde Kors kan det kanskje ha noe med faglig tilrettelegging å gjøre. Mange organisasjoner har hatt lite interaksjon med utviklingshemmede, derfor er det viktig med faglig trygghet (Disch, 1998). Dette kan man oppnå gjennom et samarbeid med kommunen i forhold til veiledning og tilrettelegging slik at utviklingshemmede får muligheten til å bidra med det de kan (Disch, 1998). Det at personer med utviklingshemming kan være frivillige aktører bidrar til at deres sosiale nettverk blir større og man har da muligheten til å fylle dette nettverket med personer som er funksjonsfriske. Dette kan da bidra til at flere personer i samfunnet får kjennskap til utviklingshemmede og at de har da muligheten til å bli anerkjent for den de er og det de kan bidra med til samfunnet. Gjennom å delta i en organisasjon slik som Røde Kors eller NFU bidrar man til å øke tilliten til andre mennesker slik som personer med utviklingshemming samt å bryte ned fordommer (Wollebæk et al., 2000).

4.3 Hvordan kan organisasjonene Røde Kors og NFU bidra slik at forståelsen av utviklingshemming fører til deltakelse i samfunnet?

I følge sosial- og helsedirektoratets rapport *Vi vil, vi vil, men får vi det til?* (2007) har det skjedd en endring når det gjelder de barrierene utviklingshemmede møter. Man ser en endring fra å ha en medisinsk forståelse til en mer sosial forståelse av utviklingshemming. De ser på funksjonshemming ut i fra misforholdet mellom samfunnets krav og funksjonsevnen til de funksjonshemmede, og ikke at funksjonshemmingen kommer av egenskaper ved individet (Sosial- og helsedepartementet, 2007). I boken *Vernepleiefaglig teori og praksis – sosialfaglige perspektiver* trekker T. Owren og S. Linde (2011) frem tre forståelser av begrepet funksjonshemmet¹. Hva er det som gjør at de blir hindret i forholdt til mestring og deltakelse i felleskap med andre. Owren og Linde (2011) trekker da frem tre svar:

De er funksjonshemmet fordi de har en funksjonsnedsettelse.

De er funksjonshemmet fordi de lever i et samfunn som er tilrettelagt for folk uten funksjonsnedsettelse.

¹ Owren og Linde (2011) bruker begrepet funksjonshemmet i forholdt til personer som har en form for funksjonsnedsettelse. Innunder det begrepet beskriver de utviklingshemming som en form for funksjonshemming.

De er funksjonshemmet når de er i situasjoner der det er et gap eller misforhold mellom deres forutsetninger og omgivelsenes krav. (s. 29)

Utfra disse forståelsene av funksjonshemming deler Owren og Linde(2011) de inn i tre perspektiver, den medisinske modellen, den sosiale modellen, og gap- eller misforholds modell. Dette er viktige forståelser, siden vi som arbeider med denne gruppen mennesker vil arbeide utfra den forståelsen vi har av funksjonshemming (Owren og Linde, 2011). I St. meld Nr 40 *nedbygging av funksjonshemmedes barrierer* bruker de gap eller misforholds modellen når de beskriver begrepet funksjonshemming. Under denne forståelsen ligger utfordringene i å endre kravene fra samfunnet, samt styrke individets forutsetninger(Sosial- og helsedirektoratet, 2003).

Norsk forbund for utviklingshemmede engasjerer seg i forhold til disse barrierene i samfunnet. De gir regjeringen kritikk for dette i sin høringsuttalelse angående St. meld Nr 40² nedbygging av funksjonshemmedes barrierer fra 2004 som er basert på NOU 2001:22, fra bruker til borger. Denne stortingsmeldingen dreier seg om hvordan man kan redusere barrierene som hindrer målet om full deltakelse og likestilling for personer med funksjonsnedsettelse (sosial- og helsedepartementet, 2001). NFU uttaler i forhold til denne meldingen viktigheten i at de utviklingshemmede har en egen organisasjon og viktigheten i at regjeringen styrker interesseorganisasjonene (NFU, 2005). De skriver også at NFU har en helt sentral rolle i forhold til arbeidet som må gjøres for å kunne nå målet om full deltakelse i samfunnet. Gjennom sin kompetanse har NFU muligheten til å peke ut utfordringer innen det politiske systemet (NFU, 2005). Gjennom disse uttalelsene kan NFU være med å prege politikken slik at samfunnsintegrering blir en del av regjeringens satsingsområde. Via sin kompetanse angående personer med utviklingshemming kan NFU også bidra til at samfunnet får vite hva utviklingshemming innebærer slik at man kan informere om hva som kreves av samfunnet for å kunne oppnå full deltakelse. Ved at utviklingshemmede får delta i de ordinære tilbudene i samfunnet er det lettere å bli akseptert og inkludert. NFU arbeider for at personer med utviklingshemming skal bli møtt med respekt og forståelse av samfunnet (NFU, 2006).

For mange personer er det ikke alltid det fysiske slik som for eksempel dårlig helse som står i veien for deltakelse i samfunnet men at kravene for deltakelse er så høye (Røde Kors, 2011). Det som tidligere har blitt omtalt som gap og misforholds modellen, der det er et gap mellom samfunnets krav og personens forutsetninger for å klare å delta. Røde Kors vil da gjerne være et bindeledd, som gjør det lettere for personer å være deltakere i det samfunnet vi har i dag (Røde Kors, 2011).

² I St. meld.nr.40 beskriver regjeringen funksjonshemming som tap eller skade av en funksjon, slik som for eksempel nedsatt kognitiv funksjon (Sosial- og helsedepartementet, 2003)

4.4 Frivillige organisasjoner som brobyggere

Innunder dette kapitlet vil jeg se på hvilket arbeid de frivillige organisasjonene bidrar med i forhold til å skape et større sosialt nettverk for personer med utviklingshemming.

I undersøkelsen til Sulewski (2010) ble det frivillige arbeidet i en av kommunene delt inn i mindre grupper som bestod av både personer med utviklingshemming samt ledere innen den frivillige organisasjonen. Der de sammen dro på aktiviteter som for eksempel å gi mat til fattige (Sulewski,2010). I forhold til integrering har Sulewski (2010) delt begrepet inn i fire nivåer: tilstedeværelse i lokalsamfunnet og ellers være med i kommunale tilstelninger, interaksjon mellom personer med utviklingshemming og funksjonsfriske, skape vennlige bekjentskap i forhold til personer som er funksjonsfriske og ha et vennskapsforhold til funksjonsfriske. I en av kommunene så hun at de aktivitetene de frivillige organisasjonene hadde bidro til integrering i forhold til interaksjon mellom personer med utviklingshemming og funksjonsfriske. Det oppsto også vennlige bekjentskap til blant annet kassadamer og bibliotekarer, samt at de frivillige organisasjonene bidro til synliggjøring i lokalsamfunnet, som også var et av hovedmålene til kommunen. Gjennom disse aktivitetene som de frivillige organisasjonene bidro med fikk de utviklingshemmede samhandle med andre medlemmer i organisasjonen, samt andre i lokalsamfunnet som for eksempel kassadamer og bibliotekarer (Sulewski, 2010).

I den andre kommunen var et av hovedmålene til de frivillige organisasjonene å komme seg ut i lokalsamfunnet, samt og bidra i lokale aktiviteter (Sulewski, 2010). Gjennom observasjon av de utviklingshemmede og de frivillige var det ikke mye interaksjon å spore. De var med og vasket et hus men traff ingen andre der. Ellers så spiste de lunsj på en kafe og gikk litt rundt på kjøpesenteret. Gjennom disse aktivitetene samhandlet de bare med de i gruppen og ingen andre (Sulewski, 2010). De frivillige organisasjonene hadde vanskeligheter i begge kommunene i forhold til å skape en sosial arena for både utviklingshemmede og funksjonsfriske fra lokalsamfunnet. Hovedpunktet som kom frem ved denne undersøkelsen er at samhandlingen og forholdet mellom utviklingshemmede og funksjonsfriske kunne bedres ved å fokusere enda sterkere på integrering enn og bare ha det gøy (Sulewski, 2010).

NFU har i sin høringsuttalelse angående St. meld Nr 40 *nedbygging av funksjonshemmedes barrierer* fra 2004 beskrevet sosialt nettverk som et viktig område (NFU, 2004). Personer med utviklingshemming er en sårbar gruppe i forhold til problemer slik som isolasjon og ensomhet, og kan ha større vansker enn andre for å opprettholde de kontaktene de har samt utvikle deres sosiale nettverk. NFU (2004) mener at dersom man skal kunne hindre og forebygge isolasjon og ensomhet, må man rette oppmerksomheten mot det som skaper problemet. De ser ikke på bofelleskap som løsningen, men at økt bruk av ledsagere, støttekontakter og fritidsassistenter gjør muligheten for å komme inn i de ulike kulturene og få innpass i ulike fritidsaktiviteter mulig, dermed kan man øke den sosiale deltakelsen (NFU, 2004). Det som virker som det

mest sentrale for de utviklingshemmede selv er at de frivillige organisasjonene bidrar til at boligen de bor i ikke blir det stedet der alt foregår, men at de kommer seg ut i lokalsamfunnet (Sørbye og Grue, 2001).

NFU (2004) skriver at for å kunne øke den sosiale deltakelsen må man se på tjenestetilbudet som de utviklingshemmede får. Kommunene forsømmer sine oppgaver i forhold til dette når de utformer ulike vedtak ved at de ikke har større fokus på det å ivareta sosiale behov og fremme sosial deltakelse.

Røde Kors organiserer arbeidet sitt innunder enheter, deriblant enheten omsorg, der de driver med ulike omsorgsaktiviteter (Røde Kors, 2011). Gjennom dette arbeidet vil de hindre at personer står på utsiden av samfunnet, eller opplever ensomhet. Det verktøyet Røde Kors da bruker er sosialt nettverk, og hjelper personer som føler seg utenfor inn i sosiale nettverk. Gjennom dette arbeidet er Røde Kors med på å skape samhold og tilhørighet mellom de som gir hjelp og de som får hjelp, siden de inngår i samme frivillige nettverk (Høegh, 2009).

Gjennom medlemskap i Røde Kors og NFU samt å delta i det arbeidet de utfører, er mulighetene større for å få økt sosial kapital samt utbedre det sosiale nettverket. I følge Gundersen og Moynahan (2010) vil faste aktiviteter som utviklingshemmede mestrer bidra til økt samhandling med andre, som over tid kan utvikle seg til gjensidig vennskap. For å danne seg et velfungerende og bra nettverk er det viktig å ha sosial kompetanse, og dette kan være vanskelig dersom man har en utviklingshemming (Gundersen og Moynahan, 2010).

4.5 Hvordan bidrar de frivillige organisasjonene til samfunnsintegrering?

I sin rapport *Sosial integrering – vurdert av frivillige* ser L. W Sørbye og E. V Grue (2001) på oppfatningen de frivillige organisasjonene har i forhold til arbeidet med integrering av personer med utviklingshemming. De fleste av organisasjonene så at det var stort behov for deres innsats, mens noen mente at de utviklingshemmede var veldig opptatte med de tilbudene kommunen hadde til dem (Sørbye og Grue, 2001). De frivillige organisasjonene hadde en opplevelse av at de utviklingshemmede hadde for mange aktiviteter på dagsplanen, slik at det ikke var plass til de frivillige (Sørbye og Grue, 2001). I forhold til tidligere praksis i bolig for utviklingshemmede oppfattet jeg at mange av beboerne hadde mye på dagsplanene sine, men det var mange av aktivitetene som var knyttet til boligen og personalet. Kanskje noe av det som er på dagsplanen egentlig ikke var nyttig for beboeren, og at det i noen tilfeller heller burde vært plass til de frivillige enn f. eks å spise middag med naboen 3 ganger i uken?

Tilknytning til felleskap samt tilknytning til andre mennesker er en viktig forutsetning for å kunne bli et sosialt vesen, og det bidrar til at vi som menneske kan få en identitet som samfunnsmedlem (Wollebæk et al., 2000). Både NFU og Røde Kors som organisasjoner er en møteplass der det oppstår tilhørighet på tvers av alder, kjønn og sosiale skiller (Wollebæk et al., 2000).

Gjennom tiltaket «ferie for alle» arrangerer Røde Kors ferieleirer for vanskeligstilte barn samt barn med utviklingshemming og deres familier (Røde Kors, 2011). Rickfelt (udatert) skriver på Røde Kors sine nettsider at ferie for alle er en tilrettelagt ferie for familier som strever økonomisk. Hovedmålet med denne type ferie er å fremme deltakelse, inkludering, utvikling og bygge nettverk (Rickfelt, udatert). Dette tilbudet burde være en god integreringsmulighet for utviklingshemmede, der de får utfolde seg sammen med funksjonsfriske barn. Røde Kors legger vekt på at dette er et tilbud til familier som sliter økonomisk, men de kunne muligens ha tilrettelagt enda mer for utviklingshemmede for det høres ut som en bra sosial arena for integrering. NFU har også en del ferietilbud tilpasset utviklingshemmede, samtidig som de holder kurs og ulike foredrag som også kan være med på å påvirke hvordan utviklingshemmede står i samfunnet. Det som ser ut til å være det viktigste bidraget fra NFU er at de retter politiske spørsmål om hvordan utviklingshemmede skal ha det og behandles av samfunnet (NFU, 2012) De står i spissen når det utformes nye vedtak, lover og regler som påvirker levekårene til utviklingshemmede, og fronter de utviklingshemmedes beste.

Frivillige organisasjoner slik som Røde Kors og NFU har evnen til å bygge tilhørighet, og felleskap mellom mennesker. De bidrar til økt sosialisering uansett om du er utviklingshemmet eller funksjonsfrisk, og uavhengig av hva organisasjonen står for bidrar de på hver sin måte til økt samfunnsintegrering (Wollebæk et al., 2000). Med tanke på at Røde Kors skiller seg fra NFU ved at den er en humanitær organisasjon så favner den et større felt enn NFU. De har da muligheten til å bruke den tilliten folk har til organisasjonen slik at de fremmer integrering, og ikke bare i forhold til de som er i organisasjonen men også utad (Wollebæk et al., 2000).

5.0 Avslutning

I løpet av arbeidet med oppgaven min har jeg sett at frivillige organisasjoner er en stor ressurs for dagens samfunn. De er og viktige bidragsytere når det kommer til deltakelse og sosial integrasjon i samfunnet. Gjennom bacheloroppgaven min har jeg sett på noen av feltene der de frivillige organisasjonene kan bidra når det gjelder utviklingshemmede. Et av de største funnene er sosialt nettverk. Her kan både NFU og Røde Kors være med på å utbedre de utviklingshemmedes sosiale nettverk som igjen kan føre til større forståelse av utviklingshemming og samfunnsintegrering. Sosialt nettverk har gått igjen innen alle drøftingsdelene og spesielt med tanke på utviklingshemmede som frivillige aktører. Gjennom det å være frivillig selv innen en organisasjon kan man oppleve en tilhørighet og bygge sosiale felleskap på tvers mellom mennesker med utviklingshemming og de funksjonsfriske.

Jeg har gjennom arbeidet med oppgaven sett at Røde Kors har mange muligheter med tanke på problemstillingen min, hvordan kan frivillige organisasjoner bidra til samfunnsintegrering blant personer med utviklingshemming? Det ser ikke helt ut til at de benytter seg av dem utfra det jeg har lest. De er en av

de største organisasjonene i Norge og arbeider retter seg mot ulike grupper mennesker, men innen integreringsarbeid ser det ut som at innvandrere er deres største satsingsfelt. NFU er de utviklingshemmedes egen interesseorganisasjon, og de har klart flere tilbud og muligheter for å bidra til at utviklingshemmede integreres i samfunnet enn Røde Kors. Med tanke på det jeg har funnet ut retter mye av arbeidet NFU driver med seg inn mot politiske spørsmål som har med utviklingshemmede å gjøre. Dette er viktig å være politisk engasjert slik at brukergruppen man arbeider for blir likestilt i samfunnet, men i forholdt til konkrete tilbud har jeg ikke funnet så mye som jeg hadde trodd. Dette kan også muligens ha sammenheng med at jeg har gjennomført en litteraturstudie og burde da kanskje ha valgt intervju som supplement til dette. Skulle jeg gjort oppgaven om igjen ville jeg nok ha valgt en annen metoderetning.

I forholdt til min profesjon som vernepleier ser jeg nå viktigheten i at de utviklingshemmede får muligheten som alle andre til å organisere seg, samt at de har muligheten til og selv arbeide med frivillighet. Dette er noe jeg kommer til å ta med meg videre i møte med utviklingshemmede, og opplyse både dem og de ansatte rundt om viktigheten av de frivillige organisasjonene.

6.0 Litteraturliste

- Askheim, O, P. (2005). *Fra normalisering til empowerment. Ideologier og praksis i arbeid med funksjonshemmede*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2010). *Mennesker med utviklingshemming skal heller ikke diskrimineres!: informasjon og utviklingsprogram 2010- 2013*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Bjørnrå, T. H. (2008). Selvbestemmelse og hjelp til selvbestemmelse. Problemer, paradokser og utfordringer. I V. Sommerbakk (Red.), *Utviklingshemming, autonomi og avhengighet*.(s. 116-134). Oslo: Universitetsforlaget.
- Bø, I., & Schiefloe, P. M. (2007). *Sosiale landskap og sosial kapital. Innføring i nettverkstenking*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Christensen, K., & Nilssen, E. (2007). *Omsorg for de annerledes svake: et overvåket hverdagsliv*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Dalland, O. (2007). *Metode og oppgaveskriving for studenter*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Disch, P.G. (1998). *Samarbeidet mellom kommunen og lokalsamfunnets organisasjoner om integreringen av mennesker med psykisk utviklingshemming. En empirisk gjennomgang og drøfting av muligheter og begrensinger i tredjesektors sosialpolitiske rolle (Hovedfagsoppgave)*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Djupvik, A. R., & Eikås, M. (2010). *Organisert velferd. Organisasjonskunnskap for helse og sosialarbeidarar*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Dybvik, K. A. (1995). *Psykisk utviklingshemmedes muligheter og begrensinger for sosial integrasjon i nærmiljøet sett på bakgrunn av ansvarsreformens intensjoner*. Rapport 1995:3. Høgskolen i Østfold.
- Eimhjelle, I. (2011). *Inkludering av funksjonshemma i frivillige organisasjonar*. Rapport 2011:2. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Eknes, J., Bakken, T. L., Løkke, J. A., & Mæhle, I. (2008). *Utredning og diagnostisering. Utviklingshemming, psykiske lidelser og atferdsvansker*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ellingsen, K. E. (2007). *Selvbestemmelse: egne og andres valg og verdier*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Fyrand, L. (2005). *Sosialt nettverk Teori og Praksis*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gundersen, K., & Moynahan, L. (2010). *Nettverk og sosial kompetanse*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Helse- og omsorgstjenesteloven. (2011). *Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. m. v. av 24. juni. Nr. 30. 2011*. Hentet fra <http://lovdata.no/all/tl-20110624-030-003.html#3-10>
- Høegh, M. (2009). *Frivillighet i Norges Røde Kors - i et sosialpedagogisk perspektiv* (Masteroppgave). Oslo: Universitet i Oslo. Hentet fra <http://www.duo.uio.no/publ/pfi/2009/90964/MasteroppgavexMartinexHxeghx23.04.pdf>
- Jacobsen, D. I. (2003). *Forståelse, beskrivelse og forklaring: innføring i samfunnsvitenskaplig metode for helse- og sosialfagene*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Larsen, F.K., & Wigaard, E. (2009). Hva vil det si å ha en utviklingshemning. I E. Wigaard, & F.K Larsen (Red.), *Utviklingshemning og aldring*. (s. 21-25). Tønsberg: Aldring og helse.
- Lorentzen, E. (2008). *Psykisk utviklingshemning – hvordan stilles diagnosen?* Tidsskrift for Den norske Legeforening, 2008, 201-202. Hentet fra <http://tidsskriftet.no/lts-pdf/pdf2008/201-2.pdf>
- Lorentzen, H. (1994). *Frivillighetens integrasjon*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lorentzen, H. (2004). *Fellesskapets fundament: sivilsamfunnet og individualismen*. Oslo: Pax Forlag.
- Lorentzen, H., Andersen, R. K., & Brekke, J. P. (1995). *Ansvar for andre: frivillighetssentralen i norsk velferdspolitik*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NFU- Norsk Forbund for utviklingshemmede. (2005). NFUs høringsuttalelse om St.meld.nr. 40: Nedbygging av funksjonshemmende barrierer. Hentet fra http://www.nfunorge.org/view.cgi?&link_id=0.2101.2103&session_id=0
- NFU- Norsk forbund for utviklingshemmede. (2006). NFUs prinsipper. Hentet fra http://www.nfunorge.org/view.cgi?&link_id=0.1046.1086&session_id=0
- NFU- Norsk forbund for utviklingshemmede. (2012). Hentet fra <http://www.nfunorge.org/>
- Owren, T., & Linde, S. (2011). *Vernepleiefaglig teori og praksis – sosialfaglige perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Rickfelt, K. (udatert). Ferie for alle, Rodekors.no. Hentet fra <http://www.rodekors.no/vart-arbeid/omsorg/oppvekst/ferie-for-alle/>
- Røde Kors. (Udatert). Røde Kors-bevegelsen. Hentet fra <http://www.rodekors.no/vart-arbeid/folkerett/terrorisme/>
- Røde Kors. (Våren 2011). Dette er Røde Kors. Hentet fra <http://www.rodekors.no/Global/HK/Organisasjon/Dokumenter/Dette%20er%20R%C3%B8de%20Kors.%20Revidert%20v%C3%A5ren%202011.pdf>
- Schiefloe, P. M. (2008). *Mennesker og samfunn: innføring i sosiologisk forståelse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Sommerbakk, V. (Red.). (2008). *Utviklingshemming, autonomi og avhengighet*. Oslo: Universitetsforbundet.
- Sosial- og helsedepartementet. (2001). *Fra bruker til borger. En strategi for nedbygging av funksjonshemmede barrierer*. NOU 2001:22. Oslo: Sosial- og helsedepartementet.
- Sosial- og helsedepartementet. (2002). *Nedbygging av funksjonshemmede barrierer. Strategier, mål og tiltak i politikken for personer med nedsatt funksjonsevne*. St. meld. nr 40 (2002-2003). Oslo: Sosial- og helsedepartementet.
- Sosial- og helsedepartementet. (2007). *Vi vil, vi vil, men får vi det til? Levekår, tjenestetilbud og rettsikkerhet for personer med utviklingshemming*. IS- 1456. Oslo: Sosial- og helsedepartementet. Hentet fra <http://www.helsedirektoratet.no/publikasjoner/vi-vil-vi-vil-men-far-vi-det-til/Publikasjoner/vi-vil-vi-vil-men-far-vi-det-til.pdf>
- Stamsø, M. A. (2009). *Velferdsstaten i endring: norsk sosialpolitikk ved starten av et nytt århundre*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Sulewski, J. S. (2010). *In search of meaningful daytimes: Case studies of community – based nonwork supports*. Research & practice for persons with severe disabilities, 35(1/2), 39-54. Hentet fra <http://web.ebscohost.com/ehost/detail?vid=3&hid=12&sid=ba160cbc-e667-4773-8dfd-31fc985e8b94%40sessionmgr12&bdata=JnNpdGU9ZWZvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=aph&AN=64355522>
- Sørbye, L.W., & Grue, E.V. (2001). *Sosial integrering – vurdert av frivillige*. Sor rapport, 2001,8-14. hentet fra http://www.samordningsradet.no/sitefiles/4055/Arkiv_Rapport/Artikler/2001/Sorbye_og_Grue_Sosialintegrering_1_01.pdf

Tøssebro, J. (1996). *En bedre hverdag?: utviklingshemmedes levekår etter HVPU – reformen*. Oslo:

Kommuneforlaget AS. Hentet fra <http://www.nb.no/utlevering/contentview.jsf#&struct=DIV2>

Ulstein, K. (1998). *Organisasjon og ledelse i frivillig arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.

Wollebæk, D., Selle, P., & Lorentzen, H. (2000). *Frivillig innsats: sosial integrasjon, demokrati og økonomi*.

Bergen: Fagbokforlaget.

7.0 Vedlegg

7.1 Søkelogg

	Søkeord	Idunn.no	Norart	JSTOR	Academic search premier
Nr 1	Frivillighet*?	54	7		
Nr 2	Frivillighet	45	6		
Nr 3	Voluntary				18909
Nr 4	Voluntary Work				302
Nr 5	"Volunteer work" AND "social work" AND "public service"			7	
Nr 6	Frivillige AND Bruker	688			
Nr 7	Premisser "frivillighet"	121			
Nr 8	"Frivillighet" AND "Premisser"	109			
Nr 9	Integrering AND utviklingshemming	20			
Nr 10	Frivillighet AND Integrering	61			
Nr 11	voluntariness AND integration			380	
Nr 12	voluntariness AND integration AND mental disability			68	
Nr 13	voluntariness AND integration AND developmental disability			13	
Nr 14	Voluntaries AND integration				416
Nr 15	voluntary organizations AND integration				233
Nr 16	"Volunteer work" AND "integration"			156	
Nr 17	developmental disability AND society				228
Nr 18	Nettverk AND Utviklingshemming	24			
Nr 19	mental disability AND social network			856	
Nr 20	mental disability AND social network AND integration				
Nr 21	mental disability AND social network AND integration				6